

Dr hab. Ewa Kantowicz Prof. UWM
Katedra Pedagogiki Społecznej
Wydział Nauk Społecznych
UWM w Olsztynie

Adres prywatny:
11-041 Olsztyn
Hiacyntowa 19
e-mail: ewakan@uwm.edu.pl

RECENZJA

Recenzja książki pt. „*Dialog Motywujący w praktyce*”, pod redakcją Igi Jaraczewskiej i Izabeli Krasiejko; Wydawnictwo Akapit, Toruń 2011.

Przedłożona do recenzji praca pod redakcją Igi Jaraczewskiej i Izabeli Krasiejko pt. „*Dialog Motywujący w praktyce*”, podejmuje problematykę założeń i wieloaspektowych zastosowań Dialogu Motywującego, jako jednego ze współczesnych modeli metodycznego działania w polu pracy socjalnej.

Propozycje przybliżania rozwiązań i strategii socjalno-wychowawczych oraz terapeutycznych w kontekście możliwości wywoływania pozytywnych zmian indywidualnych i grupowych, a także działań motywująco-wspierających na rzecz dziecka i rodziny z wieloma problemami oraz na rzecz osób uzależnionych, stanowią ważne uzupełnienie dostępnych opracowań promujących nowe podejścia w tym obszarze. Monografia ma więc kapitalne znaczenie dla budowania profesjonalnej wiedzy i rozwiązań praktycznych w pracy socjalnej z wybranymi kategoriami klientów.

Jak nadmieniają Redaktorki publikacji - głównym jej tematem jest Dialog Motywujący według koncepcji Williama Millera, przedstawiany jako specyficzna metoda wyzwalania i wzmacniania motywacji, stosowana w pracy z osobami mało zmotywowanymi, która zakłada, że pomoc jest bardziej skuteczna, kiedy klient wewnętrznie zaangażuje się w proces zmian... Ponadto w Dialogu Motywującym klient postrzegany jest w nowej roli – jako podmiot zmiany, a nie bierny odbiorca opieki (patrz wstęp, s. 5).

W tym miejscu warto zweryfikować stwierdzenie Auterek „Wstępu” , że Dialog Motywujący jest „zgodny ze zmieniającym się wzorcem postrzegania celów pomocy

społecznej” (s.5). Cele i modele pomocy społecznej są bliżej związane z określonymi przez dane państwo podstawami legislacyjnymi, celami polityki społecznej i rozwijanymi strukturami sieci służ społecznych oraz zadaniami na nie nałożonymi.

Jak sądzę - mówiąc o „nowoczesnym modelu (wzorcu) pomocy społecznej” Autorki mają raczej na myśli nowoczesny model pracy socjalnej (socjalno-wychowawczej, opiekuńczej, terapeutycznej), zakładający potrzebę poszukiwania rozwiązań aktywizujących klienta, skoncentrowany na jego potencjale i ukierunkowanych na podmiotową(dialogową) z nim relację. W książce konsekwentnie używany jest termin „klient” (nie podopieczny lub pacjent) jako osoba uzyskująca wsparcie (a nie pasywny odbiorca usług) i poszukująca wspólnie z profesjonalistą rozwiązań oraz zmian swojej sytuacji.

Celem książki jest „prezentacja Dialogu Motywującego jako nowatorskiej metody budowania motywacji i **światowych osiągnięć w obszarze** pracy z **trudnym klientem w obszarze** (powtórzenie) pomocy społecznej” (s.8).

W tym miejscu drobna uwaga do Auterek wstępu, czy nie warto by było nieco rozszerzyć cele publikacji, gdyż po jej lekturze stwierdzam, że spełnia ona ważne zadanie w zakresie promowania nowych koncepcji i praktyk metodycznego działania w polu pracy socjalnej, ukierunkowanych na podmiotową relację i dialog z klientem (niekoniecznie naznaczonym mianem trudnego). Myślę też, że nieco wyolbrzymiony został cel „prezentacji światowych osiągnięć w obszarze pracy socjalnej z trudnym klientem”, gdyż w monografii mamy przykłady tylko pewnych zastosowań DM, bez szerszej jego ewaluacji na gruncie międzynarodowym (przykłady: Polska, Kanada).

Niefortunne jest też stwierdzenie Igi Jarczewskiej (wstęp s. 10), że „urzekło” ją podejście motywujące. Myślę, że urzec może jakieś dzieło sztuki, wytwór natury, zjawisko. Natomiast w odniesieniu do zagadnień na gruncie profesjonalnej teorii i praktyki - raczej pewne koncepcje i rozwiązania nas inspirują lub fascynują, prowadząc do ich głębszej eksploracji, rekonstrukcji i prób aplikacji w obszarze własnej praktyki zawodowej.

Oddane do oceny opracowanie jest zbiorek artykułów skoncentrowanych na inspiracjach, założeniach i aplikacjach Dialogu Motywującego oraz jego wymiarach teoretyczno-metodologicznych i empirycznych.

Zgodnie z założonymi celami publikacji oraz schematem pracy o charakterze przeglądowo-podręcznikowym słusznie Redaktorzy opracowania podzielili ją na dziesięć komplementarnych rozdziałów.

Rozdział I pt. „*Główne idee, inspiracje i założenia Dialogu Motywującego*” Igi Jarczewskiej ma charakter wprowadzający i omawia podstawy teoretyczno-metodyczne tej metody pracy ujęciu Williama Millera. Dialog Motywujący zdaniem Autorki tego rozdziału pozwala inaczej spojrzeć na klienta i prezentowany przez niego problem, jak również na rolę osoby profesjonalnie udzielającej pomocy. Opierając się na założeniach psychologii humanistycznej i psychologii motywacji oraz terapii poznawczo-behawioralnej w ujęciu systemowym koncentruje się na osobie potrzebującej pomocy w szerokiej perspektywie uwarunkowań jej sytuacji.

Kolejny Rozdział II pt. „*Transteoretyczny Model Zmiany – towarzysz Dialogu Motywującego*” Magdaleny Połec jest próbą przybliżenia paralelnej metody pracy socjalnej i terapeutycznej, określanej mianem Transteoretycznego Modelu Zmiany (TMZ) - opracowanej przez J.O.Prochalską i C.C.DiClemente na początku lat osiemdziesiątych XX wieku. W prezentowanym rozdziale rzeczowo omówione zostały fazy i procesy zmiany w tym modelu pracy terapeutycznej, a schemat działania metodycznego w TMZ jest ważnym uzupełnieniem tej części.

Rozdział III autorstwa Marty Lis-Młodożeniec omawia „*Wybrane metody Dialogu Motywującego do zastosowania w pracy socjalnej*”. W tym miejscu sugerują drobną zmianę tytułu na: „*Wybrane metody Dialogu Motywującego mające zastosowania w pracy socjalnej*”. Ważne w kontekście metodyki pracy socjalnej są tu propozycje konstrukcji pytań otwartych oraz technik odzwierciedlania i dowartościowania jako elementów wywoływania języka zmiany dialogu z klientem. Rozdział ten zamyka schemat konstruowania planu działania opartego na DM oraz cenny przykład prowadzenia takiego dialogu.

Rozdział IV pt. „*Elementy Dialogu Motywującego w metodycznym działaniu pracowników socjalnych*” Izabeli Krasiejko przybliża koncepcję i wybrane aspekty zastosowania DM w rutynowych (profesjonalnych) działaniach pracownika socjalnego. Autorka tej części zwraca uwagę na zgodność założeń DM z celami i zasadami pracy socjalnej oraz omawia trzy style komunikacji w informowaniu i poradnictwie socjalnym, które są zbieżne z ideą DM. Rozdział wzbogacony jest przykładami prawidłowo prowadzonych rozmów pracownika socjalnego z klientem, obrazujących różne style komunikacji opartej na relacji podmiotowej i dialogu (DM).

Kolejny rozdział V pt. „Dialog Motywujący w kontekście systemowej pracy z rodziną” Beaty Kity i Joanny Rutkowskiej koncentruje się na możliwości zastosowania DM we wsparciu i systemowej pracy z rodziną w sytuacji ryzyka przerwania kontaktu z rodziną lub konieczności jej wzmocnienia i zaangażowania w proces zmiany. Interesujący jest tu opis faz cyklu życia rodziny, który może być ważnym narzędziem rekonstrukcji problemów dotyczących rodzinę w odniesieniu do jej różnych stadiów rozwoju oraz przybliżenie instrukcji związanych z profesjonalnym prowadzeniem rozmowy motywującej z rodzicami oraz dziećmi. Podane przykłady pracy z rodziną w oparciu o terapię systemową i DM, stanowią cenne uzupełnienie wieloaspektowego modelu wsparcia rodziny.

„Dialog Motywujący w pracy z młodzieżą” Anny Derwich to rozdział przybliżający m.in. typowe dla wielu profesjonalistów w obszarze pomocy - odruchy naprawiania problemów swoich klientów, które redukują prawdopodobieństwo wywoływania pozytywnych zmian w postawach klientów. Powstrzymywanie tych odruchów stanowi punkt wyjścia pracy z młodzieżą, która z reguły jest nastawiona na kontestację. Przykłady posługiwania się DM w polu praktyki pracy socjalno-wychowawczej i opiekuńczej z dziećmi i młodzieżą są niewątpliwie istotną oraz nowatorską propozycją metodycznego działania z tą kategorią klientów.

Rozdział VII Izabeli Krasiejko - to interesujące studium aplikacji „Dialogu Motywującego w asystenturze rodziny”. Autorka rozdziału słusznie podkreśla, że asystentura to kompleksowe działanie polegające na towarzyszeniu osobie z zachowaniem profesjonalnej relacji w kierunku wprowadzania pozytywnych zmian (osobowych, środowiskowych, społecznych). W rozdziale tym obok legislacyjnych podstaw i założeń pracy asystenta rodziny, podjęte zostały rozważania dotyczące koncepcji DM w pracy socjalnej i terapeutycznej z rodziną. Tekst wzbogacony jest również wynikami badań empirycznych przeprowadzonych wśród asystentów rodziny i kandydatów na asystentów rodziny nad przydatnością DM w polu pracy tych specjalistów. Wyniki badań jednoznacznie wskazują pozytywne aspekty zastosowań tej metody działania profesjonalnego, a szczególnie wykorzystania rozmowy motywującej i arkusza ważenia decyzji.

W tym rozdziale sugerowałabym jedynie zmianę tytułu podrozdziału „Przydatność koncepcji DM w pracy socjalno-terapeutycznej asystenta rodziny” na: „Przydatność koncepcji DM w pracy socjalnej i terapeutycznej asystenta rodziny”, uzasadniając to koniecznością oddzielenia pracy socjalnej od terapeutycznej. W ujęciu pedagogicznym częściej mówimy o pracy

socjalno-wychowawczej, pracy opiekuńczej z dzieckiem i rodziną lub pracy terapeutycznej z rodziną, celowo wyodrębniając różne kategorie działań wspierająco-edukacyjnych od działań terapeutycznych podejmowanych w stosunku do rodzin w kryzysie lub rodzin naznaczonych patologią.

Kolejny rozdział VIII pt. „*Standard świadczenia pracy asystenta rodziny w m.st. Warszawie jako przykład zastosowania Dialogu Motywującego w pracy z rodzinami z wieloma problemami*” autorstwa Beaty Kity i Anny Ropelewicz-Iwaniuk przybliży ogólną charakterystykę świadczeń asysty rodzinnej w Warszawie oraz cele, zasady, etapy i organizację pracy asystenta rodziny. Rozdział omawia też elementy DM w kontekście etapów procesu pomocowego oraz przykłady pomocy asystenta rodziny w rozwiązywaniu różnych problemów rodziny objętej asystą rodzinną i podnoszenia kwalifikacji zawodowych rodziców.

Sugerowałabym korektę tytułu tego rozdziału na następujący: „*Elementy Dialogu Motywującego w pracy z rodzinami z wieloma problemami - na przykładzie standardów świadczenia pracy asystenta rodziny w m.st. Warszawie*”, który w moim przekonaniu bardziej adekwatnie oddawałby treści zamieszczone w prezentowanym tekście.

Rozdział IX pt. „*Dialog Motywujący w pracy z osobami z problemem uzależnień*” Igi Jaraczewskiej i Izabeli Krasiejko to kolejny przykład możliwości zastosowań DM w pracy z osobami uzależnionymi. Autorki odwołując się do typowych mechanizmów oporu przed zmianą i zaprzeczania osób uzależnionych, prezentują DM i terapię poznawczo-behawioralną jako nowe i efektywne metody pracy z tego typu klientami. Wskazują jednak iż praktyczne zastosowania DM wymaga przestrzegania określonych zasad i nieco innych celów terapii uzależnień niż to jest stosowane w tradycyjnych podejściach. Cennym drogowskazem metodycznych działań jest przybliżenie strategii motywujących kolejnych faz zmiany w pracy z osobą nadużywającą, a także przykłady prawidłowo prowadzonych rozmów.

Ostatni rozdział Brada McKenzie pt. „*System stwarzania nowych możliwości w placówkach opieki społecznej skoncentrowanych na pomocy dzieciom i ich rodzinom – badania przeprowadzone w Kanadzie*” stanowi uzupełnienie egzemplifikacji praktycznych zastosowań nowych modeli pracy socjalnej z dzieckiem i rodziną w systemie pieczy zastępczej. Autor tekstu powołując się na badania obrazujące skalę zjawiska przemocy i zaniedbań wobec dziecka w Kanadzie przybliży systemy zróżnicowanego reagowania, interwencji oraz

wsparcia tej kategorii rodzin. Z perspektywy polskich doświadczeń w zakresie organizacji pomocy dzieciom i rodzinom w sytuacji przemocy interesujący jest nowy model zintegrowanej pracy, który podkreśla znaczenie współpracy i zaangażowania rodziców, innych członków rodziny oraz dzieci w proces ochrony realizowany wraz z pracownikami socjalnymi. Tego typu strategie wspierania rodzin ryzyka i ochrony dziecka w sytuacji deprivacji są także wprowadzane w naszym systemie pomocy w postaci zespołów interdyscyplinarnych, a wszelkiego typu badania ukazujące doświadczenia w tym obszarze pracy socjalnej z rodzinami są zawsze cenne.

W kontekście nazewnictwa obowiązującego w naszym systemie pomocy sugerowałabym drobną korektę tytułu rozdziału na: *„System interwencji i wsparcia w placówkach pomocy społecznej skoncentrowanych na ochronie dziecka i rodziny w sytuacji przemocy – na przykładzie badań przeprowadzonych w Kanadzie”*

Reasumując ocenę analizowanej monografii warto podkreślić, że przyjęta w prezentowanych tekstach struktura w pełni odpowiada wymogom prac o charakterze podręcznikowym, a zawarte w niej rozdziały mogą być publikowane po drobnych korektach redakcyjnych i edytorskich.

Niewątpliwie recenzowane opracowanie znajdzie szerokie grono odbiorców zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków pracy socjalno-wychowawczej i terapeutycznej, będąc ważnym uzupełnieniem dotychczasowych publikacji skoncentrowanych na podejściach nastawionych na rozwiązania w kontekście relacyjno-dialogizującego modelu pracy z jednostkami i grupami wymagającymi profesjonalnego wsparcia.

Mam także nadzieję, że moje refleksje oraz uwagi związane z lekturą tekstów i sugestie drobnych zmian merytoryczno-formalnych, mogą stanowić jedynie inspirację do udoskonalenia zawartych w monografii rozdziałów. Ostateczną decyzję w tej sprawie pozostawiam Redaktorom opracowania i Autorom poszczególnych tekstów.

Recenzent publikacji

Ewa Kantowicz

Olsztyn, 30 grudnia 2011 r.